

imélo. Na živini je vse ležeče, kér živina da gnoj, gnoj pa je, kakor smo že rekli, duša kmetijstva. Kolikor več si zamore kmet živinčet rediti, boljši je, večí dobiček mu pride iz njeniga gnojá, mléka, déla, ali če jih mesarju prodaja. Slabo pa je, če ima kmet več živine pri hiši, kakor jo je rediti v stanu, — ravno takó slabo je tudi, če ima več poljá, kakor ga gnojiti zamore.

De tedej kmet več živine imeti in jo spodobno rediti, potem pa tudi svoje polje dobro gnojiti zamore, je treba, de kmetovavec za obilen pridelk živinske klaje na senožetih in na njivah skerbí.

Pa, Bog nam pomagaj! kakó slabo so večidel naši travniki gleštani! Kakor jih je mili Bog vstvaril, takó rasejo. De se ima tudi travnikom ali senožetim v časih gnojiti, od tega že nekteri naših kmetov clo nič ne vedó, — „senožet, mislijo, je zemlja, ktera mora sama po sebi vsako léto sená in otava dajati brez gnojá, brez vse postrežbe.“ Neizrečeno nespamejna misel je to! Da ti, da sená, tudi če senožet popolnoma zanemariš — tode koliko in kakšniga?!

Dokler tedej ne bojo kmetje svojih travnikov pridno obdelovali, namreč: dokler jim ne bojo v časih gnojili, vode na-nje napeljevali, ali močirne s pripravnimi grabni in družimi pomočki na suho devali, dokler ne bojo kisle trave s umnim obdelovanjem zatirali, — mahú po njih s pèrgo (ovčjekam), pepélam, sajami, gipsam in enacimi pomočki pokončavali, — kertín po travnikih razmetovali i. t. d. — ne bojo senožeti nikdar toliko nésle, kakor bi nésli zamogle, in naše kmetíje bojo vedno hirale, namest de bi obilni pridelk živinske klaje jih na dober stan povzdignil.

Če verh tega še pomislimo, koliko denarja v naših pašnikih (gmajnah) zakopaniga leží, kteri bi se lahko pridobiti zamogel, če bi se pašniki razdelili in obdelovali: mora vsaki pametni kmetovavec žalostni „miserere“ zapéti čez večí del naših travnikov!

De se pa ta velika napčnost odpravi, ktera je vsako léto vsaki deželi za veliko tavžent goldinarjev v škodo, naj tudi umni in premožniši kmetovavci začno dobre izgledé dajati. Očitni dobiček bo začel po tem menj brihtne kmete spodbadati, de se bojo sčasama pridniga obdelovanja senožet poprijeli in si vsako léto več živinske klaje pridelovali, ktera je gotov denar.

Dragi prijatli! pomislite, če bi se imenovane tri napčnosti naših kmetíj odpravile, ne ravno na enkrat, ampak sčasama — koliko dobička vam bo vsako léto to prinéslo, ki je, práv za práv réči, dosihmal v zemlji zakopan ležal! Na noge tedaj, prijatli! za svoj lastni dobiček.

Jurče razlaga svojimu strícu
cesarski patent od 4. sušca zastran desetíne, tlake in družih dávsin.

Štirnajsto pismo.

Ljubi stric!

V 25. §. je ukazano, de naj se grajšinam tretji dél létniga odškodovanskiga dohodka naprej plača, de grajšaki, kterim se je poprej desetína in tlaka odrajtovala, po vzdignjenih teh dolžnostih, na naglama v preveliko zadrego ne pridejo. Se vé, de se bo ta šuma, ki jo grajšak naprej prejme, potem od tiste šume odštela, ktero bi imel grajšak v vsim skupej za odškodovanje potegniti; po tem takim bo tisti tretji dél, ki se mu je že plačal, menj potegnul. Denár za te predplačila naj se iz deržavne (cesarske) denarnice za ta čas posodi. De pa se tudi pri teh predplačilih tistimu, ki ima kak dolg na grajšini vtabuliran, nobena škoda ne zgodi, je v tem paragrafu ukazano, de, predin se imenovani tretji dél grajšaku odrajta, se ima v dolžne bukve pogledati, kakó stojé dolgovi grajšinski.

26. §. pravi: De se poravnanje ali zglihanje med

grajšinami in kmeti polajša, in de se gotovi čas odloči, od kadaj de se ima prerajtanje odškodovanja po ti novi postavi začeti, je zapovedano, de imajo kmetje tiste davšine poplačati, ktere so za léto 1848 dolžni ostali in za ktere se ima po 3. §. in 6. §. patenta od 7. kimovca 1848 odškodovanje grajšinam odrajtati; tode za to poplačanje za léto 1848 ne bo treba kmetu cele šume létniga plačila odrajtati, ampak šesti dél tega mu bo odpušen. Rajtingo létniga plačila za léto 1848 bojo pa po postavah 8. 13. in 15. tega patenta zató postavljene komisije naredile, ktere bojo obstale iz cesarskih vradnikov in iz enaciga števila grajšakov in kmetov. De ne bo dolgih komatíj treba, se bo to bolj po čez pobotalo.

En izgled Vam bo to postavo nar bolj razjasnil. Postavimo: En kmet ni v létu 1848 (to je, od vsih svetnikov 1847. léta noter do vsih svetnikov 1848. léta) svoji poprejšnji grajšini nič desetíne odrajtal, tudi nobene tlake delal i. t. d. Komisija je zdej razsodila, de vse to skupej znése — postavimo — 24 goldinarjev, — po tem gré kmetu 20 gold. za léto 1848 odrajtati, zató kér se mu ima šesti dél od 24 gold., to je 4 gold. odpustiti. — Teh 20 gold. plača kmet s cesarskimi fronki vred kantonski gospóski, ne pa gruntni gospóski, s ktero nima kmet v téh réčéh zdej nič več opraviti.

Ta novi patent, po kterim se ima odškodovanje za grajšine prerajtati, se pa začne z vžitnim létam 1849, ki se začne o vsih svetih 1848. De se kancelijsko léto ne začne ob novim létu, ampak vselej o vsih svetih, kader so vsi poljski pridelki domú spravljene in takó léto dognano, je že stara reč in gotovo tudi Vam dobro znana.

Noben pošten kmet ne bo čez to godernjal, de se grajšinam, ki so lanjsko léto vso desetíno in vse druge poprejšnje gruntne dohodke zgubile, tudi za tisto léto odškodovanje da, kér v létu 1848 so veljale še stare postave.

Vaš zvest Jurče.

Potreba slovenskih šol po deželi.

(Iz Slav. Rodoljuba).

Šole, v kterih so se slovenski otroci malo kaj družiga učili kakor nemško brati, nemško slovnico in nemški pravopis, v kterih je clo keršanski nauk mogel nemščini se podvreči, niso bile kos, ne glave razjasniti ne počutkov ali serc k dobrimu vneti. Kadar so besede le samo v spominu shranjene strohnile ali zginile, je z njimi vès šolski nauk se zgubil, in s tem je zgubljen bil nar lepši čas življenja — otročina; bile so zgubljene druge leta perve spomladne vesele mladosti, in dostikrat so taki učenci postali neumneži, kakor so poprej bili; so se namreč navadili in prijeli pregreškov, ktere so po poti ali v šoli od klavernih tovaršev slišali ali vidili, in tako se tudi pohujšali. Le kdor je takó srečen bil, vse te napake premagati — je kakor pravijo, k boljšimu kruhu prišel, začetnim šolam pa malo ktere hvale za to vé.

Zató, ljubi slovanski bratje! skerbite, de vam napravijo dobre, slovenske šole. Boljši zares nobene, kakor malopridne! Neumneži so mislili, de vsaki, kteri v šolo gré, mora gospod biti, in de kmetu nič treba ni se učiti — čisto nič, razun keršanskiga nauka — kteriga tudi v cerkvi sliši. Nočem govoriti od časa in ljudi, iz kterih ta misel izvira, tega pa ne zamorem zamolčati, de kdor koli to terdi, bi rad v motni vodi ribil, želí nevednost in neumnost drugih v svoj prid obračati, le sam sebe in svoje ljubi; druge pa vse kot svoje hlapce in sluge rabiti hoče, hoče de bi vsi plesali kakor on žvižga. Neki je to v téh besedah izrekel: „Jez gospod, ti gospod, kdo bo pa konja deržal?“ Ne,

de bi vsak, ki v šolo hodi, mogel duhovnik ali vradnik postati; vsa cim pa se je treba učiti; več ko kdo zna, več velja; treba se je učiti tudi kmetu, de bo znal veselo ozirati se po stvarnici; poznal lepe in prečudne dela večniga očeta; znal rabiti jih v božjo čast in svoj lastni prid; de bo znal umno obračati vsako stvarjeno reč, obnašati se pametno s svojimi in s svojo sosesko. Ustavna enakopravnost gospoda in kmeta, plemenitnika in prostiga človeka, blagovitiga posestnika in ribča ali prostiga mornarja vse zastran deržavnih in srenjskih pravic enake stori. Treba je tedaj, de se tudi kmet in drugi prosti človek na tako stopnjo izobraženosti povzdigne, de bo bolj jasniga in bistriga uma, de bo zamogel v občnih rečeh srenje pametno govoriti in sklepati, de bo v deželskih zborih tudi v koristnih in potrebnih naredbah svetovati in razsoditi znal, in de bo tudi marsikteri iz med ljudstva zadosti spodobnosti imel, kot poslanec v deržavnih zborih sedeti in govoriti. Ustavna enakopravnost bo tačas slovenskimu kmetu in drugimu prostimu človeku zares v prid prišla, kadar bo v stanu, popolnoma jo vpotrebovati in vživati.

Is Štajarskiga.

(Očitna poskušnja v šoli Ulimski in v Podčetertku; — nekaj od petja, od šol na Slovenskim sploh, in mnogih družih narodskih reči).

(Dalje.)

Po govorici se je začelo spraševanje iz keršanskiga nauka po vsih treh razdelkih in razlaganje s. evangelja, zemljovidno popisovanje (Geographie) razdeljenja, velikosti hribov, rek, mest in drugih imenitosti svete dežele (Palestine) o Kristusovim času, kar je v razumenje evangelja práv práv potrebno. Učenci so sploh tako gladko odgovarjali, de je bilo le veselje; posebno starši so se kar čudili, de njih otroci toliko lepiga znajo.

Potem se je branje začelo; kakor bistri studenec so tekle besede glasno, razumno in gladko iz ust slovenske mladosti. Branju je sledila poskušnja v slovenskim in nemškim pravopisu; posebno slovensko so večidel brez pogreška pisali; slovensko slovnico so pa tako gladko razlagali, de smo se kar čudili. Potem smo računili iz pameti in s številkami — v rávnih in krivih vganjkah po tri, v družbinskih računih (Gesellschafts-Rechnungen) i. t. d. Pa vse je takó dobro šlo, de smo bili vsi zadovoljni in veseli; in tudi gospod tehant so učence práv lepo pohvalili. K sklepu smo zledečo pesem zapeli:

*Godovnica Cesarjeva. *)*

Blagoslovi Bog Cesarja	Z vencam zmage si ovije
In svobodno Avstrijo,	Slavno čelo Avstrija!
Ljudstvo ino poglavarja	Bog! očastvo blagoslovi
Vladaj — z druženo močjó!	Ino Franca Jožefa!
Omedlí naj grom viharja	
Ko nad skalo serd morjá;	Naj cveti svoboda svéta,
Bog! očastvo blagoslovi	Mir zedini vse ljudi;
Ino Franca Jožefa!	Serce našiga Očeta
	Za pravico naj gorí!
Naj verige hudobije	Naj nam sreča vence spleta
Moč Cesarjeva zdrobí,	In po rož'cah nas peljá;
In zvestobe sonce sije	Bog! očastvo blagoslovi
Naj ljubezni luč gorí!	Ino Franca Jožefa!

Na zadnje je bilo 13 nar pridniših šolarjev z lepimi knjigami obdarovanih, 15 z ličnimi svetincami in tablicami na svilnih trakih oveseljenih; práv lepe podobke je pa cela šola dobila.

Takó smo sklenili ginjeniga serca veseli dan. Popoldan smo pa k očitni poskušnji v Podčetertik šli, kjer so se tudi vsi učenci práv práv verlo obnašali. Tudi tukaj je bilo mnogo pridnih učencev z lepimi slovenskimi knjigami obdarovanih; lične kipe so pa vsi dobili.

*) To pesmico smo v Podčetertku in v Ulimji o Cesarjevem godu péli, kér nismo druge v slovenskim jeziku imeli; če imate na Krajnském kakšno boljši, prosimo, oznanite nam jo, de homo vsi Slovenci eno pesem péli. Pisatelj.

Moja misel je, de naj se očitne poskušnje tako slovesno obhajajo, kar je nar bolj mogoče, kér to po lastni skušnji rečem, de veliko veliko k povzdigi šol pripomore; vsaki penes, ki ga na oltar šolskih daril položimo, stoterni sad obrodí. —

(Konec sledí.)

Pogled po svétu.

Na celim svétu, kar ga je dosihmal znaniga, živi krog 257 milijonov ljudi, kateri se po rodu in jeziku, in po véri ločijo, in sicer takóle:

- 1) romanskiga rodú in jezika jih je krog 80 milijonov, med temi je Francozov 40 milijonov

Lahov . . .	23	„
Španjolov } . . .	17	„
Portogizov }		
Vlahov — se ne vé.		
- 2) slovanskiga rodú in jezika jih je krog 70 milij.
- 3) nemškiga „ „ „ „ „ 54 „
- 4) angležkiga „ „ „ „ „ 28 „
- 5) skandinavškiga „ „ „ „ „ 6 „
- 6) madjarskiga „ „ „ „ „ 5 „
- 7) gerškiga, judovskiga in tatarskiga 9 „

Med temi 257 milijonov jih je 128 milijonov katoljške vére, 62 milijonov in pol gerške, 59 milijonov protestantov, (luterške), 3 milijone in pol judovske, 4 milijone muhamedanske (turške).

	protestantov	katolikov	judov
Na Prajsovskim je	9,880,000	6,000,000	216,000
Na Angležkim je	20,000,000	7,500,000	— — —
Na Francozkim je	1,550,000	34,000,000	15,000
V Estrajhu je	3,300,000	32,300,000	700,000
Na Rusovskim je	1,950,000	6,600,000	1,800,000
in 49,450,000 gerških katolikov in 500,000 muhamedancov.			

V našim cesarstvu je med zgorej imenovanimi 32 milijoni katoljške vére, 6 milijonov in pol gerško-katoljške vére in 46,000 unitarjev.

Novičar iz mnogih krajev.

Nar imenitniši prigodba pretečeniga tedna je, de se je tudi Komorn podal. Že so začele bombe v terdnjavo letéti — kar so obsedniki spoznali, de ne kaže, se dalje zoperstavljeti; zató so se na pogodbe, ktere nam še niso znane, vojskovodu Haynavu podvergli, ki je 27. dan pretečeniga mesca iz poglavniga staniša v Acsu naznanilo na Dunaj poslal, de se je Komarnska terdnjava podvérgla, in de že 1. dan tega mesca se smejo barke po Donavi mémo Komorna brez vsiga zadržka voziti. Takó je tedej tudi poslednja moč ogerskiga punta premagana. Tode s tem še ni na Ogerskim celó vse poravnano: težavniga déla še ondi veliko čaka. Ogerska dežela je iméla poprej svojo posebno vlado, — 4. sušca pa, ko so Cesar vsim avstrijskim ljudstvom vstavo dali, so očitno izgovorili, de vse dežele pod avstrijskim storijo eno télo z enakimi pravicami in enacimi dolžnostmi. Zagotovili so tudi vsakimu narodu njegove pravice, in kér Ogerska dežela mnogoverstne narode z mnogimi jeziki obseže, terjajo vsi tí narodi: Horvatje, Slovaki, Nemci i. t. d. tudi svoje pravice; to pa vse práv poravnati je tolikanj težavniši, kér Madžarska stranka, ki je poprej mogočna vladnica vsim narodam ogerske dežele bila, se ne bo lahko vdala vravnanju Ogerske dežele po mnogoverstnosti narodov. Ravno zdej se ta imenitna reč na Dunaji sklepuje, in — kakor se sliši — bo sklep kmalo oznanjen. — Naš in Rusovski cesar sta terjala z oestro besedo od Turškiga cesarja, de naj Košuta in Dembinskiga, ki sta na Turško pobegnila, nazaj pošlje in avstrijski ali rusovski oblasti izroči, — pa Turški cesar je odgovoril, de tega nikakor ne stori. Nektere